

AKSENT

ET MAGASIN FRA IOGT I NORGE - NR 1 - 2018 //

- VIKTIG VI SNAKKER OM

seksuell trakassering i IOGT

NY GENERALSEKRETÆR I ACTIS

- Actis skal være en romslig paraply

MOBBEOMBUD I OSLO

- Hva må jeg endre på med meg selv for at barnet skal få det bedre?

9 771890 255009

LEDEREN //

FLØRTEFORBUD?

Har #Metoo ødelagt for flørten? Jeg har hørt menn som gir uttrykk for at de nå er usikre på hvor grensene går mellom flørtning og seksuell trakassering. Både organisasjonslivet og yrkeslivet er arenaer for å finne seg kjæresten. Skal det nå bli "ulovlig"?

EKKELT OG UBEHAGELIG

Som generalsekretær har jeg sett "flørten" fra den andre siden. Frivillige og ansatte medarbeidere som har opplevd beføling, klemmer, kommentarer på utseende og både åpenbare og fordekte invitasjoner til seksuell omgang som de ikke har invitert til eller har ønsket. De synes det er ekkelt og ubehagelig. Noen lurer på om de har sendt ut noen signaler som kan misforstås. Det går an å mene at man må tåle litt sjekking og famling, at de som blir sjekket opp kan sette grenser og si fra.

TRYGT I IOGT

Slik skal det ikke være i IOGT! Et trygt og inkluderende miljø handler om at du skal slippe å måtte ha en beredskap for å si i fra og sette grenser for uønsket oppmerksomhet om kroppen din. For å måtte unngå medarbeidere, si fra på høflige måter, passe på at man ikke er for hyggelig og sender "feil signaler".

Derfor har IOGTs sentralstyre vedtatt retningslinjer mot seksuell trakassering. For at vi alle kan bli mer trygge på hvor grensen for flørtning går og at det er greit å si fra til organisasjonens ledelse når noen trækker over.

Hanne Cecilie Widnes

Generalsekretær IOGT

VELKOMMEN TIL KULTURBYEN BERGEN!

Åsane folkehøgskole har gleden av å invitere IOGT-seniorene fra hele landet til opplevelsrike dager i Bergen i tiden 3. – 7. juni 2018. At byen har mye å by på er en kjent sak.

Under oppholdet skal du få være med på tur til Fløyen og vandring på Bryggen. Fløibanen feirer 100 år i 2018, og den spennende turen til fjells er i seg selv en fantastisk opplevelse. På Fløyen spiser vi lunsj på Fløien Folkerestaurant og nyter den vakre utsikten. Bryggen er en av Bergen og Norges hovedattraksjoner. Bryggen ble bygget etter den store brannen i 1702, og er inkludert på UNESCOs verdensarvliste. Bryggen er i aktiv bruk, og en levende del av kulturarven vår.

Vi skal også oppleve stikk innom konsert hvor studenter ved Griegakademiet inviterer til store musikkopplevelser på dagtid. Konsertene har lenge vært en kjær tradisjon og et populært innslag på festspillprogrammet. Som deltaker på denne kulturuken får du sjansen

til å lytte til unge, dyktige studenter enten i Grieghallens foaje eller i Johanneskirken.

Kultur får du også under et besøk på Troidhaugen, hjemmet til Edvard og Nina Grieg. Og en egen kulturkveld på folkehøgskolen med Bergensviser, Bergenshistorier og Bergenske skillingsboller hører selvfølgelig også med i programmet.

På vegne av skolen vil Roald Heggernes være vertskap for denne kulturuken. Pris er kr. 4.300,- som inkluderer opphold i enkeltrom og full pensjon på Åsane folkehøgskole, transport og billetter til alle omtalte programmer/turen. Rabatt på kr. 500,- til dem som også deltar på IOGTs inspirasjonskonferanse helgen 1. – 3. juni.

Påmelding innen 30. april til Åsane folkehøgskole, Hylkjeneset 108, 5109 Hylkje, post@asanefolk.no // tlf. 55 39 51 90.

AKSENTMedlemsblad for IOGT i Norge
Torggt. 1, 0181 Oslo // Telefon: 23 21 45 80 // E-post: iogt@iogt.no

UTGITT AV: Akademisk forlag, Haugesund // ANSVARLIG REDAKTØR: Hanne Cecilie Widnes //
ANNONSER: Kåre Nesheim, tlf 952 74 241 // REDAKSJON: IOGTs sentralkontor //
GRAFISK PRODUKSJON: Poppcorn design - poppcorn.no // TRYKK: Haugesund Bok & Offset - hbo.no //
OPPLAG: ca 3000 stk // FORSIDEBILDE: Shutterstock

ISSN 1890-2553

FANTASTISK sponsorkonsert for T3 i Haugesund

IOGT Sammen-senteret T3 i Haugesund har en stund arbeidet i forhold til å få sponsorer på plass med å støtte arbeidet. Et av resultatene var at en fredag i februar dro en av våre sponsorer, Olaussens Metall AS, i gang en stafett om å avholde sponsorsamlinger for næringslivet og andre interesserte til inntekt for senteret. Til gjengjeld stiller T3 opp med sitt musikkprosjekt A-Men, en fantastisk duo som spiller og synger egne sanger og forteller om hvordan livet som misbruker kan være.

Hensikten med arrangementet var å dra i gang en kronerulling som skulle finansiere musikkutstyr til senteret.

Bare fra den ene dagen til den andre, var dette målet nådd.

Ordføreren i Haugesund, Arne Christian Mohn, dukket også opp og kunne fortelle at dette ville han være med på flere ganger. Mohn, som selv er svært musikkglad, berømmet ellers kvaliteten på det som A-Man presenterte som absolutt profesjonelt.

Rune Hollekim, daglig leder ved senteret, er svært glad for vi har fått musikkprosjektet opp og gå, og håper at også resten av IOGT Norge vil benytte seg av dette musikktilbudet.

Hjemmet-blomsten til DYKTIGE FRIVILLIGE på Sammen-senteret i Laksevåg

Ukebladet Hjemmet sin blomst går til noen som fortjener en ekstra påskjønnelse. Og i februar var det to frivillige på Sammen-senteret vårt i Laksevåg sin tur, Gerd Hodneland og Anny Bratland.

Anny var en av dem som startet opp senteret for seks år siden, og har vært med siden det. Medlem i IOGT har hun vært i mange år. Gerd er 91 år gammel og er på senteret hver dag. Her strikker hun til brukerne, og holder praten i gang rundt bordene. – Jeg kaller henne Mor

Laksevåg sier leder ved senteret, Sissel Jenssen Østrem. – Jeg ser at de som går her, har en helt spesiell respekt for henne.

– Jeg fant min plass i livet da jeg kom med i IOGT, sier Anny Bratland til Hjemmet. – Det er et privilegium å få lov til å hjelpe. Blomstene fikk de overlevert av brukerne selv.

IOGT stiller oss i rekken av gratulanter!

KULTUR ELLER POLITIKK

- hva kommer først?

Prisen på alkohol synker, skjenketidene er utvida, det dukker stadig opp nye skjenkesteder, men alkoholforbruket går ned over nesten hele Europa. Særlig blant unge. **Har alkoholkulturen begynt å leve sitt eget liv, helt atskilt fra alkoholpolitikken?**

TEKST OG FOTO Sidsel Skotland

- Om man kaller det som skjer nå kultur, kan det tenkes at kultur fortida er viktigere enn politikk. For på tross av at det er gjort lite i restriktiv retning hva angår alkoholpolitikk, går forbruket ned. I Sverige har det gått ned 10-15 prosent siden 2004, forteller Jonas Raninen. Det vi ser er altså en forandring i det kollektive drikkemønstret. Vi påvirker hverandre.

Raninen har forska på dette og kan fortelle mye om hvordan det er, men lite om hvorfor det er sånn. Det er det heller ingen andre som kan. Fram til ca 2004 var alkoholkultur og - politikk ganske tett knytta sammen: restriktive tiltak ga lavere forbruk, liberalisering ga økt forbruk, og voksne og unges forbruk økte sånn noenlunde i takt. Så snudde det. De unge begynte å drikke mindre, de voksnes forbruk fortsatte å øke, men de siste åra ser også de voksnes forbruk ut til flate ut. Det samme gjelder i Italia som i Sverige og mange andre land i Europa.

BEKREFTER GAMMEL TEORI

Raninen er 35 år og bor i Stocholm. Han er utdannet sosionom, og siden 2012 har han jobba ved CAN (*Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning*). I tillegg er han forsker ved Karolinska instituttet i Stocholm. I 2015 disputerte han med doktoravhandlinga "Drinking behaviors of large groups: studies disentangling population drinking in

Sweden" - en doktorgrad i epidemiologi som handler om kollektive drikkemønstre. Doktorgradsprosjektet består av fire studier.

Det er den norske sosiologen Ole-Jørgen Skogs (1946-2006) teori om kollektiv drikking som er studiens teoretiske grunnlag - en teori som hevder at alle i samfunnet påvirker og påvirkes av hverandres alkoholforbruk, og at en derfor alltid vil finne en synkronisering i hvordan vi drikker. Teoriene hans har i liten grad blitt testa siden, og Raninen ville finne ut om den kanskje ikke gjaldt lenger. Men jo - forskerne kunne bekrefte Skogs teori. Konsumet har gått ned. Alle grupper drikker mindre, og det kan altså ikke forklares på annen måte enn at vi ganske enkelt påvirker hverandre. Drikking er sosial atferd. - Også de som drikker mye drikker mindre nå. Reduksjonen er riktignok lavere i denne gruppa, men denne reduksjonen bidrar på den annen side betydelig til totalreduksjonen fordi den utgjør et så stort volum. De 10 prosentene som drikker mye drikker 50 prosent av hele befolkningas konsum, forteller Raninen.

TROR FORTSATT PÅ ALKOHOLPOLITIKKEN

I studien så de også på sammenhengen mellom ungdom og voksne drikkemønstre, på alkoholpolitiske trender

og trendenes påvirkning av ulike grupper.

I undersøkelser som ble gjort mellom 1971 og 1995 finner de at det er en klar kopling mellom voksne og ungdoms drikkemønstre - det fulgte hverandre opp og ned. Fra 1995 begynte det generelle konsumet og øke sterkt - med hele 30 prosent fram til 2004. Men noe hadde skjedd med mønstret: En så ikke den samme økningen hos de unge som hos de voksne - i denne perioden ser vi at voksne drikker mer og ungdom (15-16 år) drikker mindre. Et mysterium, synes Raninen.

- Ungdom som lever i samfunn med restriktiv politikk drikker mindre sammenlikna med ungdom under liberal politikk, men det vi altså har sett fra 2004, og som gjelder fortsatt - og som vi har sett i enda sterkere grad i de aller siste åra - er at ungdom drikker mindre uansett restriktiv eller liberal politikk. -Jeg tror fortsatt at politikken kan påvirke kulturen - det ser vi blant annet når det gjelder bilkjøring og alkohol, men det er en vekselvirkning, og nå kan det altså se ut som kulturen er en kraftigere faktor enn politikken, sier Jonas Raninen.

FINNER INGEN ERSTATNINGSEFFEKT

Han understreker at det ikke er noen grunn til å tro at ungdommen erstatter alkohol med andre rusmidler.

Jonas Raninen er forsker ved CAN // (Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning) i Stockholm.

- Vi finner ikke spor av det i vår undersøkelse. Ved siden av alkohol er det bruk av cannabis som er mest vanlig. Denne bruken har vært stabil over tid - 5-10 prosent av svenske 15-16-åringene har testa stoffet - og vi finner et veldig lavt forbruk blant dem som ikke drikker alkohol, og det største forbruket blant dem som drikke mye. Vi finner altså ingen erstatningseffekt - ikke i andre stoffer heller. Tilsvarende funn er gjort i andre land, blant annet i Australia

MANGE SVAR

- Du har tidligere nevnt at det er behov for forskning på den befolkningsgruppa som **ikke** drikker alkohol. Har du noen tanker om hvilken virkning det gir å ha ei slik gruppe i befolkninga?

- Vi vet lite om samspillet mellom drikking og ikke-drikking, men mye om samspillet mellom lite drikking og mye drikking. Men med vissheten om at vi påvirker hverandre kan vi jo tro at det vil ha en dempende effekt dersom gruppa ikke-drikkende øker - at den vil virke på dem som drikker.

Og stadig flere unge velger nettopp å ikke drikke, men Raninen mener det blir feil å lete etter ett enkelt svar på hvorfor.

- Halvparten av svenske 9. klassinger drikker ikke, og det kan ikke være sånn

at 50 prosent av alle 9. klassingene har noe felles utover akkurat det. Det finnes flere undergrupper og hver gruppe har sine grunner.

I en studie Raninen og forskerkolleger publiserte i 2017 tar de for seg nettopp dette. De grupperte de ikke-drikkende ungdommene i fem kategorier: De som drev aktivt med dataspill, unge med strenge foreldre, unge med liberale foreldre, unge med kontrollerende, men liberale foreldre, og unge som drev

med sport. Det er altså mye som innbyrdes skiller de ikke-drikkende 9. klassingene, og dermed mange forklaringer og mekanismer som ligger bak denne betydelige nedgangen i unges alkoholforbruk. Forskernes hypotese er at dagens ungdom vil drikke mindre når de blir voksne. Det vil de få mulighet til å finne ut, for i fjor satte de i gang en ny studie der de skal følge over 5500 15 og 16-åringene over flere år. Hvor mange år er ennå ikke bestemt.

Promenaden AS

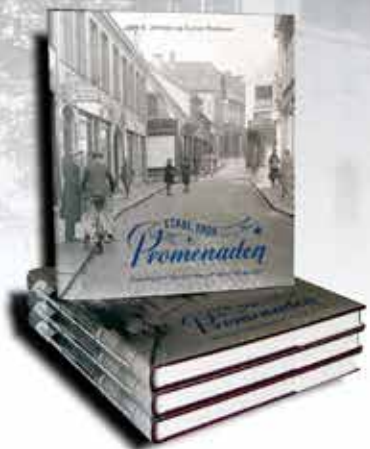
Promenaden AS ble etablert i 1909 og drev restaurant i Kirkegaten 20 i Stavanger.

Restaurantdriften opphørte i åttiårene, men selskapet fortsatte virksomheten som eiendomsselskap.

Promenaden AS eier tre forretningsbygg i Stavanger sentrum. Disse leies ut til butikker og kontorer.

En betydelig andel av overskuddet deles årlig ut til organisasjoner og institusjoner som arbeider mot rus, særlig blant ungdom.

Selskapet har gitt ut flere bøker om avholdsbevegelsens virksomhet i Stavanger.

Selskapets medarbeidere i restaurantlokalet tidlig på nittenhundretallet

FOTO: Hilde Lillejord

Over 12 000 tok en

Hvit jul

Årets Hvit jul kampanje ble en suksess. Mer enn **12 000 mennesker** skrev under på at de ikke ville drikke alkohol når de var sammen med barn i jula.

AV HÉLÈNE A. FORMO

av Hvit jul sine innlegg på Facebook. Innleggene er blitt delt over 1100 ganger, og 150 000 mennesker ekstra fikk se budskapet vårt fordi dere hjalp oss å dele.

- Dette forteller oss at folk har et stort engasjement i saken. 750 nye mennesker begynte å følge Hvit jul på Facebook i løpet av kampanjen og 250 nye følger oss nå på Instagram. Dette betyr at vi har et godt grunnlag for å nå enda flere i 2018, sier hun.

BLI MED ALLEREDE NÅ

Apenæs forteller at en allerede nå kan registrere seg hvis en ønsker å bidra inn med årets kampanje.

- Dette er nytt i år. Nå har vi over 130 navn på listen. De frivillige fikk e-post med oppdateringer og tips til hvordan de kunne bidra en gang i uken. Når vi starter opp arbeidet med Hvit jul i 2018 vil vi sende en e-post til alle registrerte frivillige.

Hun oppfordrer alle som har lyst til å melde seg allerede nå.

- Dersom dere i løpet av året treffer flere som vil være med fra kampanjestart i 2018 kan dere oppfordre dem til å fylle ut skjemaet på. Hvert bidrag teller!

hvitjul.no/frivillig

- Vi er svært fornøyd med resultatet. Det ble gjennomført over 80 stands totalt, og vi regner med at totalt 150 frivillige har vært med og hjulpet til på en eller flere stands. Det ble samlet inn over 6000 underskrifter på stand, og det er kjempebra, sier prosjektleder, Mari-Marthe Apenæs.

Hun understreker at noe av det viktigste er alle de samtalen de frivillige har med folk på ulike steder rundt om i landet.

-Målet vårt er først og fremst at folk skal reflektere rundt sitt eget alkoholbruk når de er sammen med barn, sier hun.

STOR INTERESSE I SOSIALE MEDIER

Mange har også gjort en god innsats som frivillige i sosiale medier. I snitt så over 9500 ulike mennesker hver dag noen

Det har vært et stort engasjement rundt årets Hvit jul - kampanje. Mange ivrige og flinke frivillige har stått på stands over hele landet. Tilbakemeldingene har vært gode og mer enn 12 000 har skrevet under på kampanjen.

Filip Rygg holder muligheten oppe // for at #metoo-debatten kan være positiv for norsk ruspolitikk.

ADVARER MOT GLOBAL RUSPOLITISK TREND

Tradisjonelt er norsk ruspolitikk bredt sammensatt. Nå advarer forfatter **Filip Rygg**, mot det han mener er en global megatrend med individualistisk liberalisme.

TEKST: Héléne A. Formo

- Vi må ta på alvor at det går en internasjonal megatrend med sterk individualistisk liberalisme, hvor du både i ruspolitikken og i andre politikkområder skal få gjøre hva som helst, selv om det er svært skadelig, sier Filip Rygg.

Den tidligere politikeren og forfatteren oppfordrer til at fremtidens ruspolitikk i større grad må handle om samfunnet og konsekvensene av at du velger som du gjør.

- Politisk møtes den liberalistiske trenden best ved å vise konsekvensene for andre. Det er viktig å få hull på ideen om at dette bare handler om enkeltmennesker og deres egne selvstendige valg, understreker han.

Cecilie Widnes, generalsekretær i IOGT i Norge, er enig i at fokuset igjen må løftes til å handle om hvilke kostnader rusbruk har for samfunnet og de som rammes av andres rusbruk.

- Det er flott at "passiv drikking" nå omtales i stortingsmeldinger og i den ruspolitiske debatten. Det reflekterer at også de politiske miljøene anerkjenner at enkeltmennesker har behov og rett til å skjermes fra andres bruk av rusmidler og det rusbruk kan medføre av vold, trakassering, ulykker og omsorgssvikt.

ALKOHOLBRUKEN SKAL NED

Widnes peker på at det er enighet på Stortinget om at skadelig bruk av alkohol skal ned med ti prosent innen 2022.

- Derfor er det et paradoks at vi nå har en regjering som tar kvelertak på flere av de virkemidlene som vi vet at virker for å begrense alkoholbruk og skader i samfunnet, gjennom forslag til blant annet økte salgstider og sterkere øl i butikk, sier hun.

Rygg, som også er leder i tankesmien Skaperkraft, mener at en viktig grunn til at liberaliseringsforkjemperne lykkes, er at dagens ruspolitikk ikke klarer å hjelpe alle.

- Vi liker å si at den er en stor suksess sammenlignet med andre land, men du vinner verken valg eller folks begeistring ved å hevde at du er litt bedre enn andre som heller ikke lykkes godt nok. Faren for at vi får mange legaliseringsvedtak fremover er høyst reell. Jeg tipper de første som våkner, vil være forsikringsselskapene, som rent økonomisk vil styre unna.

#METOO-DEBATTEN POSITIVT FOR RUSPOLITIKKEN

Rygg holder muligheten oppe for at #metoo-debatten kan være positiv for norsk ruspolitikk.

- Det blir spennende å se. Jeg tror fort det kan vise seg å ha gjort mer for norsk ruspolitikk enn noen politiker noensinne har gjort. Så langt har det handlet mye om maktforhold, likestilling og respekt for hverandres grenser. Men i Norge så har vi også fått en interessant debatt om alkohol, hvor grenser på nytt trekkes opp. Elefanten i rommen er endelig adressert. Hva som kommer ut av dette er for tidlig å si, men nye regler innføres, det er blitt vanskeligere å si at "fylla har skylda" og vi har fått flere diskusjoner om de negative sidene ved alkohol.

I fjor ga Rygg ut boka "Fremtidens tapere" der han blant annet har intervjuet en rekke partiledere og forskere for å finne ut hvem som har behov for hjelp i dag for ikke å bli en taper i fremtiden.

- Jeg tror fremtidens tapere i stor grad handler om utenforskap. Det er flere årsaker til at en havner utenfor. Mangel på nettverk, arbeid og egen bolig er eksempler på det. I tillegg til at vi snakker om mange enkeltskjebner, er det politisk også grunn til å være urolig for at vi kan få større grupper i utenforskap, hvor mange opplever et arbeidsmarked som er helt lukket for dem, sier han.

- VI MÅ ALDRI BLI DÅRLIGE I MÅTEN VI VISER OSS FREM PÅ

Actis – Rusfeltets samarbeidsorgan har fått sin nye generalsekretær på plass. **Per Gunnar Dahl** er tilbake på et felt han har jobbet mye på tidligere.

AV JAN TORE EVENSEN

- Først og fremst er jeg opptatt av at Actis skal være en romslig paraply. Vi skal være sterke og store nok til å kunne holde på organisasjoner med ulike innfallsvinkler på det vi holder på med, sier han etter en måned i den nye jobben. – Actis må heller aldri gjøre seg irrelevante på den måten at vi ikke tar opp de tingene som er vanskelig og krevende. Så i den grad paraplyen greier det, og spilene holder på mangfoldet, så har vi lykket.

KOMMET TILBAKE

På mange måter er ringen sluttet for Dahl etter at han i mange år jobbet med russpørsmål i Helsedirektoratet og dessuten har en master i folkehelsevitenskap å slå i bordet med. Det har blitt flere "Velkommen tilbake" - hilser den siste tiden. Noen har imidlertid også benyttet anledning til å si at arbeidet som drives er irrelevant, moraliserende og slikt. Per Gunnar tar dette med ro.

- At noen kaller oss festbrems er et forsøk på å ubetydeliggjøre oss, sette oss litt ut av spill. Kanskje kan man kalle det en form for hersketeknikk, men jeg tar det ikke så veldig alvorlig. Og hvis det å være festbrems er å si ja til ansvarlig bruk av alkohol, så er jeg nok en festbrems.

HVORDAN MØTER MAN DET?

- Jeg tenker at vi må være ærlige. Jeg er opptatt av at vi i alle våre saker jobber med å være kunnskapsbaserte og vise til det forskningen sier. Og da er det sånn at alkohol ikke er noen ordinær vare. Det er dessverre veldig mange negative konsekvenser av å drikke alkohol. Vi må møte folk med kunnskap, og så må vi invitere dem inn til dialog for å fortelle

hva vi gjør og hvordan vi jobber. Mange kjenner ikke til mangfoldet som finnes i medlemsorganisasjonene våre.

BARN AV ABBA-EPOKEN

Den nye generalsekretæren betegner seg som et barn av ABBA-epoken hvor han så opp til de rosenrøde skyene, og drømte om å bli noe stort når han ble stor. Utdanning tok han sent i livet, men var søkende og forsøkte seg på ulike ting i 20-årene før han tok masteren i en alder av over tretti. De siste årene har han vært mye engasjert i politikk, som betyr at man blir involvert på mange områder. – Oppvekst og kultur har jeg jobbet med, men også samferdsel, kommuneøkonomi og kommunepolitikk. Siste halvannet år har han vært rådgiver på Stortinget for Arbeiderpartiet sin transport- og samferdsel-fraksjon.

#METOO HAR GITT MULIGHETER TIL Å DISKUTERE ALKOHOL

Drikkepress har han erfaring med selv, men kanskje mest fra ungdomstiden. – Det som er deilig med å bli voksen og trygg på deg selv, er at du ikke lenger føler at du må prestere så mye i sosiale lag. Du er deg selv og kan være deg selv med den tryggheten, og trenger ikke drikke deg til mot eller vise sider av deg selv du ikke er så komfortabel med. Men jeg har absolutt møtt drikkepress.

Dahl mener også at spørsmålene som har kommet frem gjennom #metoo-kampanjen kan være et tegn på en slags tildekt drikkepress. – Manglende retningslinjer hos for eksempel arbeidsgivere kan være en utfordring. Det at man samler folk til etter jobben-pils i stort monn. At man ikke tenker gjennom hva de sosiale samlingene er ment som. Da er det greit at arbeidsgiver har et ansvar,

og at alle som møter opp også har et ansvar for å inkludere alle kollegaene sine i slike settinger, også de som velger å ikke drikke.

Metoo-avsløringene mener han er en god mulighet til å diskutere bruk av alkohol. Han er ikke redd for at den debatten skal forsvinne nå som diskusjonen om narkotika og den nye rusreformen går høyt. – Alkoholspørsmålene har fått en helt ny renessanse. Det er tillatt å diskutere bruk av alkohol og det har blitt en revitalisering i måten vi bruker og omgås alkohol i sosiale settinger. At vi kan møte store aktører i samfunnet og ha en diskusjon om dette ser jeg som et sunnhetstegn.

PORTUGAL-MODELLEN EN MODELL FOR PORTUGAL

Mye av arbeidet fremover kommer imidlertid til å handle om den nye rusreformen, som blant annet handler om hvordan vi skal forebygge narkotika- og sanksjonere brudd på lovverket. Som så mange andre har også Actis vært i Portugal for å se på arbeidet som er gjort her.

- Det vi opplevde, er at Portugal-modellen jo først og fremst er en modell for Portugal, sier Dahl. Det som er verdt å merke seg er at besøket i Portugal viste at Norge har kommet langt og gjør mye av det arbeidet som kanskje var fraværende i Portugal da de gjennomførte sin avkriminalisering. I Norge er det veldig mange dyktige folk som jobber på rusfeltet. Vi har et av de laveste forbrukene av rusmidler blant unge i Europa. Den bunnplasseringen må vi fortsette å jobbe for å holde på. Samtidig skal vi erkjenne at det å være tung rusmisbruker i Norge i dag, det er

Per Gunnar Dahl er ny //
generalsekretær i Actis – rusfeltets
samarbeidsorgan.

et helvete. Men vi må da utvikle helse-tjenestene enda bedre, og det håper jeg at denne rusreformen skal bidra til.

- Tror Actis at det vil komme noe positivt ut av reformen?

- Vi er først og fremst opptatt av at vi bevarer en god og sterk forebygging for å holde rusbruken nede. Reaksjonene ovenfor tunge rusmisbrukere må vi se på, ingen blir friskere av bøter eller bøtesoning. Vi er pådrivere for mer bruk av alternative reaksjoner, både for unge og tunge brukere.

GLEDER SEG TIL Å TA FATT

Dahl gleder seg til å ta fatt på jobben. – Når jeg så jobben utlyst tenkte jeg - wow! Den har jeg lyst på. En ting er at det er et fagfelt jeg har jobbet på før, og som jeg har savnet litt, men jeg følte også at dette er en organisasjon som er viktig i Norge og har en viktig rolle når det gjelder å styrke arbeidet med rus og avhengighetsspørsmål. Og kan jeg bety en forskjell her, vil jeg gjerne gjøre det.

- At noen oppfatter dette med avholdsorganisasjon som noe negativt, tenker jeg sier mye om fraværet av saklig opplysning og innsikt om hva vi jobber med. Jeg tror ikke alle vet hvor mye våre organisasjoner betyr for dem som deltar i aktiviteter og betydningen det kan ha å si for å bli kvitt skadelig bruk av alkohol. Vi må aldri bli dårlige i måten vi viser oss frem på og forteller om måten vi jobber. Vi må ikke la oss herse med eller bli satt ut av spill av de som forsøker å stemple oss som festbrems eller irrelevante, avslutter en offensiv generalsekretær.

- VI HAR EIT STØRRE PROBLEM MED ALKOHOL ENN VI VIL INNDRØMME

- Det at alkohol berre er eit problem for dei få av oss som blir avhengige, er ein myte, meiner forskar **Lillian Bruland Selseng**.

FOTO OG TEKST KATRINE SELE, RÅDGJEVAR FOU, HØGSKULEN PÅ VESTLANDET

Har du høyrte omgrepet "passiv drikk- ing"? Sannsynlegvis ikkje. Tanken er ikkje populær i Noreg - verken hos regjeringa eller blant folk flest. Men vi treng å snakke om dette no, meir enn nokosinne, meiner Lillian Bruland Selseng ved Høgskulen på Vestlandet.

Ho er sosionom og familieterapeut, og i desember disputerte ho for doktorav- handlinga si ved OsloMet, der ho tek ein nærmare kikk på dei kulturelle førestill- ingane som ligg til grunn for måtane vi jobbar med rus på. Dette har ho gjort mellom anna gjennom djupneintervju med tilsette ved tre NAV-kontor.

- Metoo-kampanjen og presset mot ei liberalisering på alkoholfeltet aktu- aliserer denne problemstillinga. Så mykje av det vi likar aller minst i sam-

funnet vårt - vald, eldpåsetjing, trakas- sering, valdtekt, skilsmisse, utruskap, kvinnemishandling - heng nøye saman med alkoholbruk. Men som samfunn fornektar vi det.

- FRÅHALDRØRSLA HADDE RETT

I den siste regjeringssperioden har alko- hollova blitt endra slik at Vinmonopolet for første gong har vore ope på nyttår- saftan, påskeaftan og pinseaftan. Tax free-kvoten er utvida ved at tobakks- kvoten kan bli veksla inn i vin.

Den nye blå-grøne regjeringa kjem med forslag om ytterlegare oppmjukingar. I regjeringserklæringa går dei tre partia inn for at ølsalet skal bli utvida til klok- ka 21 alle dagar, bortsett frå søndagar. Dei vil også endre alkohollova slik at Vinmonopolet sine opningstider blir

utvida. "Vi er for eit meir ope samfunn med færre reguleringar," seier Morten Wold i Frp.

- Dei legitimerer dette frisleppet ved å foreslå ei utbygging av behandlingstil- bodet for rusavhengige. Med andre ord: Dei som har problem med alkohol, skal få behandling, mens vi normaldrikkarar skal få betre tilgang, seier Selseng.

På same tid har metoo-kampanjen, der kvinner i mange ulike miljø har snakka ut om seksuell trakassering og vald, vist at svært mange overgrep har funne stad i situasjonar der det har blitt drukke alkohol. Rus har vore ei sterkt medverk- ande årsak til det som har skjedd.

- Det at alkohol berre er eit problem for dei få av oss som blir avhengige, er ein

- Det største problemet på rusfeltet // er ikkje alkoholisme, men den omsynslause åtferda knytt til rus, sier forskar Lillian Bruland Selseng.

myte. Den normale bruken er tett kopl- a til den dårlege bruken. Fråhaldsrørsla hadde meir rett enn vi likar å tenkje, seier forskaren.

- Det største problemet på rusfeltet er ikkje alkoholisme, men den omsyns- lause åtferda knytt til rus.

STATSMINISTEREN, IDRETTSHELTEN OG TV-STJERNER SKÅLAR

I diskusjonen kring folkehelse har samanhengen mellom den totale alko- holbruken i samfunnet og helseskadar frå alkohol komme tydeleg fram. Jo meir vi alle drikk, jo fleire blant oss får helseskadar som følge av alkohol- bruken. Dette er alvorleg - men dei åtferdsmessige og sosiale konsekvens- ane av drikking er langt større, framhe- var Selseng:

- Statistikken kring dette er heilt utvity- dig. "Valden i Noreg dryp av alkohol," sa kriminolog Nils Christie. I tillegg til statistikkar som viser klart at eit fleir- tal av drap, valdtektar og andre valds- handlingar skjer i fylla, er skadane som skjer innanfor husets fire veggjar, noko vi har langt mindre innsyn i. Og her er kvinner og barn dei mest sårbare, seier forskaren.

Ei undersøking publisert frå Noreg i 2016 viser at 17,3 prosent hadde erfart eit eller fleire problem med andre si drikking det siste året.

Så kva er det som gjer at tillitsvalde i politiske parti drikk på arrangement med mindreårige partifellar til stades? Kvifor sit våre kjære artistar og drikk mens dei blir filma til program som

"Kvar gong vi møtest?" Og kvifor er det heilt akseptabelt at politiske leiarar skålar på bilde i avisa, og at idrettshelten set tuten på champagneflaska til mun- nen og heller i seg?

Til samanlikning var det for nokre tiår sidan fullt akseptabelt for ein vinnar i skisporten å tenne seg ein røyk ved mål- streken for å feire sigeren - noko som ville vere utenkjeleg i dag.

Aksepten for alkohol i alle mogele- ge samanhengar kjem av to sentrale his- torier vi fortel oss sjølve, meiner Selseng:

1. Det er berre "nokre andre" som ikkje toler det

2. No har vi det hyggeleg

>>

VI FORANDRAR OSS PÅ MÅTAR VI LIKAR

- Når vi drikk alkohol, forandrar vi oss på måtar vi likar. Vi pratar meir, ler meir, dansar meir, kliner meir, seier forskaren.

- Spelereglane endrar seg. Problemet er berre det at dei same mekanismane som gjer at vi kjenner oss friare, framhevar også negativ åtferd. Den som er aggressiv, blir meir aggressiv. Grenser fell vekk. Vi trakasserer meir, slår meir, er meir utru og kranglar meir.

Som samfunn har vi blitt veldig glade i alkohol fordi det er knytt til hygge. Men hygga ligg ikkje i flaska eller i den kjemiske påverknaden - ho ligg i ritualet kring drikkinga, seier forskaren. I andre kulturar har alkohol fått heilt andre tydingar, til dømes knytt til ernæring. Hyggetanken er ei utprega vestleg forståing av alkohol og slett ikkje sjølsagt.

- Omsynsløysa knytt til drikking, der vi har "lov" til å skyve på normene, er kulturelt lært. Alkoholen gjer oss generelt sløvare og seinare i reaksjonane, men tanken om at vi blir friare, kjem frå oss sjølv.

Lillian Bruland Selseng viser mellom anna til boka *Rus* av Hans Olav Fekjær, der han ser på alkoholbrukens historie. Han har mellom anna sett søkjelyset på den kvite mannens kjærleik til alkohol og problemet med passiv drikking.

DRUKKENSAP OG FRÅHALD

I Noreg har måten å forstå alkohol på endra seg over tid. I eldre tider blei det sett på først og fremst som handelsvare og næringsdrikk, men i siste del av 1800-talet voks det fram ein ny synsmåte som ofte blir omtala som fråhaldsmodellen. Han knytte seg til ein internasjonal trend der det sivile samfunnet mobiliserte mot det dei kalla drukkenkap.

Innanfor denne tankegangen blei alkohol sett på som gift, og alkoholforbruk blei sett på som årsak til familievanskar, helseskadar, vald og kriminalitet. Løysinga var, for å unngå eigne vanskar og i solidaritet med "dei drikkfeldige", å avstå frå å drikke alkohol. Idealet var eit alkoholfritt samfunn.

Først seinare, ut på 1900-talet, voks det fram ei anna forståing, gjerne kalla sjukdomsmodellen. Ifølgje denne var alkoholisme eit individuelt problem – ein sjukdom. Ein tredje variant, den nordiske modellen, kombinerer desse to synsmåtane. Alkohol blir sett på som både eit individuelt problem og ei årsak til sosiale og kriminelle vanskar.

Må forståast som eit samfunnsproblem Selseng meiner vi i langt større grad bør forstå alkohol som eit samfunnsproblem, ikkje berre eit individuelt problem. Då ville legitimiteten for å gjere noko med dei negative sosiale konsekvensane vere langt større. Her jobbar rusfeltet motvinds, i konflikt med forståinga til samfunnet elles. Ho finn dette gapet interessant og utfordrande.

Ein studie av bruk av forskning i alkoholpolitiske avgjerdsprosessar syner at aktørar som la vekt på individet sin fridom og på næringsinteresser, aktivt diskrediterte forskning som viser at reduserte skjenketider førte til mindre vald.

Allereie i 1975 slo ei stor gruppe med anerkjente forskarar frå 13 ulike land fast at skadeverknadane av alkohol er påverka av totalforbruket, og av pris og tilgjenge.

- Vi veit med andre ord kva problemet er, og kva det går an å gjere med det. Men det er politisk krevjande å ta fatt i. Det er fort gjort å bli stempla som ekstrem, gamaldags og sidrumpa, ein fiende av det moderne, liberale samfunnet, erkjenner Selseng.

- Avhaldsrørsla såg med sitt blotte auge kva skade fylla gjorde. Meir fascinerande er det at vi, med all forskinga og kunnskapen vår, ikkje vil sjå det.

REFERANSE:

Selseng, LB: *Diskursive ressursar i rusarbeid – ein analyse av praksisforteljingar. Doktoravhandling ved OsloMet. (2017) (samandrag)*

Artikkelen har også stått på trykk i forskning.no

KLAR FOR BARNEBARN I GANG

Denne vinteren har det blitt arrangert Klar for barnebarn-foredrag og temakvelder rundt om i landet. Besteforeldre i Larvik, Tønsberg, Tromsø og Bergen har hørt seniorrådgiver ved Bergensklinikkene, Arne Klyve, snakke blant annet om hva man kan gjøre for å være en god rollemodell for barnebarna sine.

Selv om foreldrene er de viktigste rollemodellene i sine barns liv, viser forskning at involverte og tilstedeværende

besteforeldre i stor grad også er i posisjon til å inneha en rollemodell-funksjon for sine barnebarn - i særlig grad når det gjelder verdier og holdninger. Dette forutsetter at man etablerer et godt forhold til sine barnebarn, i hovedsak ved å investere tid i forholdet, og ved å gjøre seg tilgjengelig. Med andre ord må man som besteforelder investere i det Klyve kaller "den sosiale bankkontoen", som besteforeldre og barnebarn disponerer sammen.

Imidlertid må man ikke glemme at foreldregenerasjonen fungerer som en såkalt "generasjonsbro" i denne sammenheng. Det er med andre ord foreldrene som fungerer som tilretteleggere for forholdet besteforeldre og barnebarn imellom.

TI GODE RÅD TIL BESTEFORELDRE

Tidligere forsker og professor ved Institutt for pedagogikk ved UiO, **Oddbjørn Evenshaug**, gir besteforeldre følgende ti konkrete råd for å etablere og opprettholde et godt forhold både til barnebarna sine, og til foreldregenerasjonen:

1. Respekter foreldrenes tro og verdier og at foreldrene oppdrar barnebarna på den måten de selv mener er best.
2. Gi foreldrene ros, og snakk pent om dem i barnebarnas nærvær.
3. Vær til stede for barnebarna og foreldrene når de trenger dere. Gi hjelp og støtte etter lyst og behov.
4. Vær bevisst din funksjon som rollemodell både for barnebarna og deres foreldre.
5. Avstå fra utidig innblanding i barnefamiliens liv og i barneoppdragelsen. Gi råd når du blir spurt, og vær klok nok til å lukke øyne, ører og munn når det er nødvendig.
6. Styrk barnebarnas selvtillit ved å vise interesse for deres liv, deres skolegang, interesser og aktiviteter.
7. Gi barnebarna gode opplevelser - også ved å ta dem med i dagligdagse gjøremål.
8. Bruk besteforeldrehjemmet som et sted der barnebarna kan få slippe av fra et hektisk dagligliv i oppvekstfamilien.
9. Hvis noe ved barnebarna bekymrer dere, snakk med foreldrene om det, men aldri i barnebarnas nærvær.
11. Vær bevisst deres oppgave som formidlere av tradisjonen, og bidra til barnebarnas identitetsdannelse ved å føre dem inn i slektshistorien.

(KILDE: ODDBJØRN EVENSHAUG, BESTEFORELDRE.NO)

VELLYKKET SKOLEBALL FOR ALLE!

IOGT gir tips for hva foreldre kan gjøre for at skoleballet skal bli bra.

TEKST: Héléne A. Formo

Er det en setning vi foreldre kjenner oss igjen i er det: alle andre får jo lov. Noen ganger rammer det hardere enn andre, som når poden insisterer på at dine grensesettinger hører oldtiden til eller at akkurat hun er den eneste som

ikke får delta på nachspiel etter skoleballet. Så hva skal du gjøre da, når ungdommen snur ryggen til deg og freser at du er forhistorisk, mens usikkerheten vokser inni deg om det faktisk er et snev av sannhet i det hun sier.

I disse dager er det mange av oss som kjenner på denne usikkerheten. På mange av landets skoler er ballsesongen vært i full gang lenge og foreldre diskuterer innetider og andre grenser med ungdommene. Vi har spurt to som

jobber tett med foreldre og ungdom om tips og råd til hvordan dere best samarbeider for at ballet skal bli vellykket for alle.

VIKTIG MED FELLES GRENSER

Mirjeta Emini, prosjektleder for forebyggingsprogrammet Sterk&Klar, forteller at de har god erfaring med å oppmuntre foreldrene til å prate sammen. Gjerne ved oppstart av skoleåret.

- Bruk gjerne foreldremøter eller andre arenaer som er naturlige møteplasser til å snakke sammen og bli enige om noen felles grenser alle kan forholde seg til. Det er enklere å overholde grenser som er satt i fellesskap. På denne måten kan man også imøtegå påstander som "alle andre får lov" med "det stemmer nok ikke, for vi foreldrene på trinnet har blitt enige om at..." sier hun.

Sterk&Klar er utviklet med tanke på å støtte og veilede foreldre i å tilrettelegge for en rusfri ungdomstid og tilbakemeldingene er at det er lettere å stå i grensesettingen når en er flere sammen.

- Nasjonale ungdattall 2017 viser at 12 prosent av ungdommer på ungdomstrinnet har drukket alkohol siste året. Det er altså 88 prosent som ikke har drukket alkohol og det er viktig å få fram. Med andre ord, det er helt vanlig å være 14 år og ikke ha drukket seg full. I tillegg vet vi at ungdom venter lenger med å debutere med alkohol. Vi vet også at de fleste ungdommer ønsker at fester skal være rusfrie og at foreldre skal sette grenser, forteller hun.

OPPTATT AV HELSE OG SKOLE

Dagens ungdomsgenerasjon drikker langt mindre enn foreldregenerasjonen.

- Forskerne klør seg litt i hodet, for de sliter litt med å peke på en konkret årsak til dette. Det kan skyldes at ungdom bruker mer tid på sosiale medier og spill, og mange sitter mer hjemme istedenfor å være ute. Det er en generasjon ungdom som jobber hardt for å lykkes på skolen, samtidig som de også er opptatt av å ta vare på egen helse. Før var det å drikke som ungdom en del av ungdomsopprøret, mens nå er det kan-

skje et opprør nettopp å ikke drikke. I tillegg har vi for eksempel i Oslo en stor andel ungdommer med muslimsk bakgrunn, og de er også med på å redusere forbruket blant dem som drikker.

Erfaringene hun har gjort seg fra Sterk&Klar er at det er viktig å snakke med ungdommene om alkohol og rusmidler, men også å være klar over at du som forelder er en viktig rollemodell.

- Akkurat når man skal begynne å prate med egne barn om alkohol og andre rusmidler, blir litt opp til foreldrene; det er de som kjenner barna sine best. Det foreldre derimot kan gjøre fra barna er små, er å være obs på hvordan de selv bruker, og snakker om, alkohol. Barn tar til seg mange av foreldrenes vaner eller uvaner, og dette gjelder også alkoholbruk. En av de mest effektive måtene å påvirke barna på, er gjennom å være en god rollemodell.

Mange foreldre frykter nettopp at arenaer som ball skal være steder der ungdommene kommer i kontakt med alkohol eller andre rusmidler. Emini anbefaler at en arbeider tett sammen med andre foreldre og skoler før slike arrangement.

- Involver dere før, under og etter slike arrangement. Da er det lettere å ha kontroll slik at det blir hyggelig for alle parter.

NULLTOLERANSE FOR VOR- OG NACHSPIEL

Dette er også i tråd med hva Frøydis Ravlo, sosialpedagogisk rådgiver ved Hovseter skole i Oslo, erfarer. Hun forteller at det er skolen og FAU som arrangerer skoleballet.

- Rektor er opptatt av at ballet er en "dannelsestid" der elevene gleder seg fra 8.trinn, bygger seg opp med servering i 9. trinn og full fest på 10. trinn, forteller hun.

Det er skolen, gjennom en festkomite driftet av en lærer, som organiserer invitasjon, setter tema for festen, bestemmer bordplassering og kåringer.

Tips til et vellykket skoleball

- Være konsekvent og tydelig på at alkohol før fylte 18 år ikke er tillatt/akseptert
- Ikke send med ungdommen alkohol
- Være våken og oppe når ungdommen kommer hjem
- Sørg for at en voksen alltid kan hente ungdommen
- Samarbeid med andre foreldre om grenser for innetider.

- Vi har ikke hatt noen utfordringer knyttet opp mot alkohol de to årene jeg har vært her, ei heller de 10 årene ledelsen har vært her. Men så har vi nulltoleranse for vorspiel og nachspiel, limousiner, og mye informasjon om regler og konsekvenser. For å følge opp under selve kvelden, har mange foreldre fra 8. og 9. trinn meldt seg som vakter, og de patruljerer området rundt skolen hele kvelden, sier hun.

SAMARBEID PÅ TVERS

På Hovseter skole er FAU er svært involvert. De pynter, dekker bord og "betaler" en del da skolens ball delvis finansieres av pengene FAU tjener på å leie ut bokskap til elevene på skolen her. FAU betaler også for de som eventuelt ikke har midler til å betale ballet.

- Vi samarbeider også med Familie-senteret Vestre Aker som sørger for at elevene har dress / ballkjole.

Hun mener samarbeidet mellom FAU, skolen og elever er noe av det som bidrar til at ballet oppleves som positivt for alle involverte.

- Tilbakemeldingene er flotte. Det skyldes i stor grad gode forberedelser og god involvering.

MER POPULÆRT MED ALKOHOLFRI DRIKKE:

Epleeventyr i Telemark

Det er stadig mer populært å velge alkoholfritt. Vi tok turen til fruktbygda **Akkerhaugen i Telemark** for å få et dypdykk i produksjonen hos landets største produsent av eplemost.

TEKST: HÉLÈNE A. FORMO - FOTO: EPLEBLOMSTEN

Epleblomsten så dagens lys i 2003 og er i dag størst i Norge på produksjon av eplemost. I fjor produserte de 850 000 liter.

Det er hektisk aktivitet på Sauar gård på Akkerhaugen. I den rødmalte låven drives det som i dag har utviklet seg til å bli landets største produksjon av norsk eplemost. Epleeventyret startet i 2003 og siden har produksjonen gått til himmels.

- I debutsesongen presset vi ca. 25 000 liter eplemost, mens vi klarte hele 830 000 liter i 2017. I dag er vi tre som arbeider fulltid for å dekke den store etterspørselen. I pressesesongen jobber 12-13 mann for å dekke opp, forteller Torunn Rugaas, salgs- og markedsansvarlig ved Epleblomsten på Sauar gård.

Det brukes om lag 15 ulike eple sorter i produksjonen, hvor noen sorter er store og mer kjente i markedet som Aroma, Discovery, Julyred, Summerred. Rugaas forteller at det utelukkende brukes manuelt høsta epler i produksjonen.

- Vi benytter heller ikke nedfall. Det er for å sikre at vi får kvalitetsfrukt til mosten vår. Eplene vi tar imot er epler som ikke passerer den strenge sensuren for butikkfrukt. Frukt som selges i butikk skal ha en viss størrelse, kan ikke ha naturskader som følge av frost eller hagl eller andre avvik. Slike skader er ubetydelige for smaken, men selges altså ikke i butikk, sier hun.

BEVISSTE FORBRUKERE

Salget av ulike eplemoster har blitt mer populært de siste årene. Rugaas mener det i stor grad skyldes at vi stadig blir mer bevisste på hva vi putter i oss.

- Vi opplever at forbrukere er mer oppmerksomme på hvor produktene kommer fra, hvor de er produsert og hvordan de er produsert. Kortreiste og lokale råvarer er i vinden og jo mer naturlig, jo bedre er det. Norsk eplemost har en særegen kombinasjon av syre og sødme som ikke kan kopieres fra andre land. Dette har også restauranter bitt seg merke i og flere har egne menyer med ulike sorter eplemost tilpasset ulike matretter.

Nærmere 100 forskjellige eplebønder leverer inn sine egne epler til Epleblomsten og får tilbake sin egen eplemost.

Fruktbygda Akkerhaugen er tydelig satt på kartet gjennom Epleblomstens produksjon, sier Torunn Rugaas.

- Dette er veldig populært. Vi presser eplemost av friske, solmodne epler og tilsetter verken sukker eller vann. Derfor blir eplemosten vår helt naturlig – man drikker i realiteten et eple. Det kjenner man tydelig på smaken, sier hun.

VI KJØPER MED ØYNENE

I sesongen kommer friske, nyhøsta epler i storkasser som straks etter ankomst presses til eplemost. Selve prosessen, fra eplene havner på sorteringsbåndet og går via vaskekarer til pressa, hvor den grovfiltreres, tappes på tank, videre til pasteurisering, tapping og til slutt kjøling i vannbad, til den ferdige eplemosten er tappet på flaske eller bag-in-box, går veldig raskt.

- Mosten holder en temperatur på om lag 40 grader når den er ferdig tappet og settes på kjøll til den når 4 – 5 grader og sendes til butikk. Vi distribuerer via Bama til NorgesGruppens butikker (Meny, Spar, Kiwi, Joker, Nærbutikken) I tillegg har vi faste kunder på kjøreliste som vi ukentlig serverer fra Grenland til Oslo.

Rugaas mener emballasjen er viktig for hvordan kunden opplever innholdet.

- Vi som forbrukere kjøper med øynene og bestemmelsen om hvorvidt produktet havner i handlekurven vår eller ikke tas i løpet av få sekunder. Innpakningen skal friste. Først og fremst bør et produkt ha en gjenkjennelseeffekt, noe de store røde eplene på kartongen og flasken vår har. Vi har valgt en kartong i naturfarget papp som skal speile det ekte, naturlige innholdet, ren eplemost uten vann eller tilsetningsstoffer.

DEN LILLE EPLESKOLEN

På lik linje som en velger vin og øl til ulike mattyper kan en også velge mellom ulike typer eplemost. Her er noen tips og råd til hva du kan velge til ulike matretter.

KJØTT

- Både Gravenstein og Aroma er ypperlig til kjøttretter.

FISK

- Åkerø og Summerred passer godt til fisk.

KYLLING OG SALATER

- Discovery er nydelig til sterk mat, som asiatiske retter og til kylling.

LAM

- Aroma og Gravenstein gjør seg godt til lyst kjøtt.

APERITIF - ANNET

- Her kommer sommervariantene til sin rett. Gjerne de syrligste. Skjenk eplemost opp i et høyt glass, tilsett et par istreninger, slipp oppi et jordbær og et par blader med sitronmelisse.

EPLEMOST TIL FROKOSTBORDET

- Lobo og Rubinstep samt sommer-eplene Julyred, Sunrise, Carroll og Katja.

Kan også anbefale **eplegløgg** som smaker fortreffelig på alt fra hustrige høstkvelder, til juleselskap og til påskekos i solveggen på hytta.

1 liter eplemost
2 dl honning
noen biter frisk ingefær
kanel
laurbærblad
Varm opp eplemost og honning (ikke la det koke) og tilsett ingefær og kanel. La det stå og trekke et par timer. Varm opp og server rykende varm.

(Kilde: Torunn Rugaas/Epleblomsten)

«HVA MÅ JEG ENDRE PÅ MED MEG SELV FOR AT BARNET SKAL FÅ DET BEDRE?»

Mobbeombud i Oslo, **Kjerstin Owren**, skriver om de voksnes ansvar for å lykkes med å skape trygge arenaer for barn der de "oppdras".

I jobben som mobbeombud hører jeg ofte uttrykket "det krever en landsby for å oppdra et barn". Jeg synes dette er en fin metafor, samtidig som jeg tenker at viktige nyanser knyttet til voksnes verdier, valg og handlinger ikke godt nok dekkes gjennom dette bildet. Da tenker jeg først og fremst på ordet "oppdra". Hva betyr det å oppdra noen, eller som det heter i det engelske tilsvarende uttrykket "...to raise a child"? I enkelte deler av verden handler det rett og slett om å sikre grunnleggende behov, og å sørge for at barnet overlever de første årene. Hvordan måles da effekten av oppdragelse slik vi tolker det? Hos noen betyr "veloppdratt" at barnet kan forholde seg til regler og ikke skiller seg ut negativt. Hos andre betyr det at barnet tør å være seg selv og oppfordres til å være kritisk og utfordre samfunnets fastsatte normer.

I dette innlegget har jeg lyst til å utfordre landsbymetaforen slik jeg tolker den ved å se på de voksnes ansvar for å lykkes med å skape trygge arenaer for

barn der de "oppdras". Men først – hvordan så min egen "landsby" ut da jeg vokste opp? Jo,

- Hjemme hos oss kan jeg aldri huske at jeg har hørt foreldrene mine snakke nedsettende om noen andre da jeg vokste opp. Hos oss var alle velkommen. Jeg kan heller aldri huske å ha fått kjeft eller blitt irettesatt på en sint måte.

- Fra skoletiden husker jeg best de gangene lærerne strakk seg ekstra langt for å vise oss at de brydde seg om oss. De tok initiativ til å skape sosiale arenaer for alle elevene og sørget for at alle fikk være med. Aldri kan jeg huske å ha fått kjeft eller en nedsettende kommentar av en lærer heller.

- På fritiden gikk jeg på både kor, dans, svømming og korps. De voksne var trygge og snille. De lærte oss å bry oss om hverandre gjennom å vise det i egen væremåte. Når dumme ting skjedde, fikk vi ryddet opp med en gang.

Å JUSTERE NOE HOS SEG SELV

Oppveksten min har med andre ord formet meg til å bli en nokså diplomatisk person som sjelden hever stemmen, og som er vennlig og imøtekommende i møte med andre. Som nyutdannet lærer ble jeg derfor overrasket over å av og til møte elever som utfordret meg og som jeg likevel ikke klarte å få en god relasjon til selv om jeg var "snill" og

ordentlig glad i dem. Opplevelsen overrumplet meg fullstendig, og jeg følte meg handlingslammet og utilstrekkelig. Å kjeft på elevene syntes jeg var veldig ubehagelig, og det gav meg en trist og rar følelse inni meg de gangene jeg gjorde det. Dessuten ødela det mer enn det hjalp. Jeg begynte å tenke at utdanningen burde rustet meg til å komme sårbare elever i møte på en mer profesjonell måte annet enn å måtte gjette meg fram til hva som fungerte. Først da jeg leste meg opp på dette på egen hånd i forbindelse med videreutdanning i rådgivning og spesialpedagogikk, fant jeg ut hva jeg måtte endre på med min egen atferd i møte med ulike elevtyper, og slik knakk jeg relasjonskoden.

Tilsvarende opplevde jeg da jeg fikk barn og sønnen min kom i "trassalderen", at jeg av og til sto rådvill og ønsket jeg hadde lært mer på helsestasjonen eller av personalet i barnehagen om trygg og positiv tilnærming til barn som viser fortvilelse og frustrasjon. Takket være Bufdirs gode råd lærte jeg meg hva jeg måtte justere på av ordvalg og kroppsspråk for å komme i posisjon hos barnet, og det hadde også en umiddelbar effekt.

Med andre ord: kunnskapen som hjelper å være i forkant både som lærer for tenåringer og mor til en 3-åring eksisterer jo der ute. Men kunne det vært et system på plass som sikret at man lærte dette uansett? Det kjennes som et nederlag å ikke mestre en relasjon med et barn, uansett om det er i jobben eller i familien. Da hender det av og til at vi tenker det barnet som må endres, og ikke oss selv. Det må vi slutte med hvis vi skal forme en trygg landsby som faktisk bidrar til å hjelpe barn!

LANDSBYENS VERDIGRUNNLAG

Det er umulig å være uenig i landsbymetaforen. Barn formes av de voksne de møter rundt seg. Dette er både egne og venners foreldre, slektninger, ansatte i skoler og barnehager, aktører på fritiden, voksne i ulike instanser og

støtteapparater, og så videre. Det ligger et stort felles ansvar på skuldrene til alle aktørene i landsbyen: å skape rom for alle, og å løfte barna sammen. Ja, landsbymetaforen fungerer godt i de aller fleste kontekster.

Likevel ser jeg at man kan støte på problemer knyttet til hva som ligger i nettopp dette ansvaret. Av og til kan det nesten virke som at noen barn navigerer mellom ulike landsbyer i løpet av en dag, hvor det er ulike forventninger, verdier, holdninger og kulturer som kommer til uttrykk gjennom de voksnes forskjellige måte å samtale med og om barn og unge på:

- Hjemme snakker kanskje de voksne på en måte som skaper en stilltiende aksept for å baksnakke andre eller bruke stygge ord. At og til snakkes det om andre familier som ikke er som oss, eller valg andre foreldre eller barn tar som man selv ikke er enig i. Da står man i en dårlig posisjon til å fortelle barn at det er viktig å være snille med alle. Barna gjør det vi gjør.

- På skolen merker kanskje barna at noen voksne er trygge og andre er mindre trygge. Noen voksne kjefter på en måte som gjør at barna blir redde, sinte eller lei seg. Noen bruker kanskje trusler for å få elever til å endre atferd. "Vil du at jeg skal ringe hjem til pappa, eller?" Andre tar kanskje hardt i armen, eller stiller seg foran barnet og roper: "Hører du ikke hva jeg sier til deg"? Og noen voksne bare snur seg bort, vil ikke gripe inn. "Hun synes sikkert det er greit å stå litt alene i skolegården i sine egne tanker." Det kan være vanskelig å snakke høyt om at man ikke vet hvordan man skal hjelpe de sårbare barna, og man blir glad når man ser andre får det til slik at man slipper å utfordre sin egen usikkerhet.

>>

- På fritidsarenaen hender det av og til at de voksne ikke alltid sier stopp når de skal. For eksempel når det kommer en kommentar knyttet til kjønn, etnisitet eller seksuell identitet på vei inn i garderoben, eller når et barn er i ferd med å droppe ut av treninga på grunn av noe som skjer i gruppa eller hjemme. Det er ikke lett å vite hva man skal si eller gjøre når man ikke har erfaring med dette. Da kan man fort tenke at dette tar sikkert noen andre seg av.

Det er nettopp disse voksne jeg ønsker å spille bedre til å skape trygge og inkluderende fellesskap. Ikke fordi jeg skal moralisere og domme andres atferd, men fordi man av og til trenger på minnes på viktigheten av å være en god rollemodell: fordi barna spiller seg i oss.

DEN SYSTEMATISKE INNSATSEN

Hvordan kan man sikre alle unge lik tilgang til de gode og trygge voksne, slik at de opplever den viktige fellesskapsfølelsen i alle arenaer og ledd? Kritikere vil si at dette er en naiv og utopisk forestilling. Jeg er uenig. Vi må imidlertid begynne med å erkjenne at vi kan bli flinkere, alle sammen.

Ledelsen i barnehager og skoler må tydelig formidle sitt *barnesyn* og hva det betyr i praksis. Samtidig er det viktig å skape en god *samarbeidskultur* hvor man kan snakke om det som er vanske-

lig i personalet og ikke bare late som at alt er bra hele tiden. Dette betyr også at foresatte møter en tydelig *forventning* knyttet til å framsnakke barnehagen eller skolen overfor barna, og at de kan ta opp bekymringer på en saklig måte og oppleve å bli *lyttet til*. Vi må *spille hverandre gode* og derfor må skolen, barnehagene, foresatte, PPT, BUP, Barnevernstjenesten, skolehelsetjenesten, politiet og fritidsarenaen dele god praksis istedenfor å blindt henvise til og peke på hverandre. I miljøet rundt barna finner vi kunnskap om den gode barnesamtalen, om traumesensitiv tilnærming, om regulering av utagerende atferd, om mental helse, om familietjenester. Hvordan kan vi voksne utnytte denne kompetansen slik at det gagnar barna best mulig?

Og sist, men ikke minst: vi må aldri glemme å *spørre barna det gjelder* om hva det er de trenger av oss voksne. Da jeg endelig gjorde det overfor eleven som jeg strevde å bygge en relasjon til som ny lærer, fikk jeg til slutt til svar at jeg "maste og snakket veldig mye" slik at han aldri kom til orde. Og jammen sa ikke 4-åringen min akkurat det samme da jeg stilte ham samme spørsmål etter at vi hadde hatt en lengre opphetet diskusjon om viktigheten av å ha på ullundertøy.

Idet jeg ble flinkere til å lytte til og anerkjenne barns synspunkter, og innså at jeg ikke kan endre dem ved å lekse opp hvorfor det de gjør eller sier er feil, ble jeg en bedre lærer – etter hvert skoleleder – og en bedre mamma.

Jeg håper du vil prøve ut det samme, og ønsker deg lykke til i din nye landsby!

Viktig at vi snakker om **SEKSUELL TRAKASSERING**

IOGTs sentralstyre har vedtatt retningslinjer for å forebygge seksuell trakassering i IOGT.

AV JAN TORE EVENSEN

- Det er viktig at vi skaper en bevissthet i organisasjon for at folk skal være trygge. Det svarer generalsekretær i IOGT, Hanne Cecilie Widnes, på spørsmål om hvorfor IOGT trenger retningslinjer for seksuell trakassering. Alkohol er blitt kalt en elefant i rommet når det gjelder slike hendelser, og siden våre arrangementer er alkoholfrie så opplever kanskje vi noen færre tilfeller. Men dette er også et problem hos oss, og vi har de siste årene hatt flere tilfeller som har blitt rapportert inn. - Vi er nødt til å snakke om hva som kan oppleves som problematisk eller krenkende, understreker hun. Dessuten må vi vite hva vi skal gjøre når det skjer krenkende situasjoner.

FÅTT HØRE FLERE HISTORIER

- Når vi har begynt å snakke om disse sakene har vi fått historier som ikke skiller seg så veldig fra andre organisasjoner, sier Widnes. - Det kan handle om kommentarer om kropp og utseende eller berøringer. Men også om invitasjon til seksuell omgang. Hendelsene er både nylige og stammer fra før i tiden. - Ofte kan kanskje noen av disse kommentarene vært fremsatt som komplimenter, men det er viktig å være klar

over at det kan oppfattes som plagsomt både for medarbeidere og frivillige å stadig motta slike kommentarer. Er man på jobb og holder et foredrag ønsker man at fokuset skal være på det, og ikke på hvordan man ser ut.

VIKTIG Å VÆRE KONKRET

Nettopp derfor har det vært viktig å være konkret i retningslinjene. Widnes kan forstå at det for noen kan se litt voldsomt ut ved første øyekast, men mener det er viktig å være klar over at folk har forskjellige grenser for hva de synes er komfortabelt. Hun er også opptatt av at det ikke må være opp til den som blir trakassert å si i fra, men at det også i disse tilfellene handler om forebygging. - Dette er dessuten et spørsmål om tid og sted, mener hun. - Det er forskjell å være ute på byen en fredags kveld og å være på jobb eller på en konferanse. De aller fleste vet sannsynligvis hvor grensene går. Er du i tvil om det er greit å gi en klem eller et kompliment for vakre øyne så la det heller være.

FULGT OPP SAKER

- Vi har fulgt opp alle saker som har blitt meldt inn i samråd med varslere

og/eller den eller de berørte. Noen av sakene har medført alvorlige reaksjoner for den som trakasserer, sier Widnes, som er opptatt av at det skal være lav terskel for å komme med varsler til henne eller til tillitsvalgte. - Det er viktig at ting kommer frem selv om det ikke nødvendigvis oppfattes som viktig for egen del, sier hun. Det kan være flere som har lignende opplevelser, og det er lettere å se et problematisk atferdsmønster hos en person dersom flere forteller om sine erfaringer. Det kan være viktig for å beskytte mer sårbare personer.

Widnes mener at Metoo-kampanjen har vært viktig for få en offentlig samtale om trakassering. Samtidig er det ikke første gang vi går denne runden. Dette var jo høyt på agendaen i frivillige organisasjoner og i menighetsliv også på 80- og 90-tallet. Derfor er hun redd for at vi om ikke lenge er tilbake i det gamle sporet. Hun er også positiv til de signalene som har kommet fra mange organisasjoner om å ta dette alvorlig, men ser så langt ikke de samme konsekvensene for en mer forebyggende alkoholpolitikk.

RETNINGSLINJER MOT SEKSUELL TRAKASSERING I IOGT I NORGE

Seksuell trakassering er totalt uforenlig med IOGTs verdier.

Det er nulltoleranse for diskriminering og trakassering uansett kjønn, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, livssyn, seksuell orientering og funksjonsnedsettelse i våre virksomheter og aktiviteter.

Det er et viktig mål å utvikle toleranse og forståelse og å skape erkjennelse av menneskers likeverd for å unngå diskriminering, trakassering og hets. Alle i IOGT skal jobbe for å etablere trygge miljøer og en trygg atmosfære

for både barn, unge og voksne. Alle deltakere, medlemmer, frivillige, tillitsvalgte og ansatte som utsettes for eller blir oppmerksomme på seksuell trakassering, oppfordres til å si fra i tråd med disse retningslinjene.

Frivillige og ansatte som skal arbeide i direkte kontakt med barn og ungdom må fremvise forenklet politiattest før de får tiltre i slike roller.

HVA ER SEKSUELL TRAKASSERING?

Seksuell trakassering er forbudt i Norge etter likestillingslovens § 13. Med seksuell trakassering menes enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom.

1. VERBAL TRAKASSERING:

omfatter direkte bruk av kjønnede ord, kommentarer om kropp, utseende eller privatliv, samt forslag/krav om seksuelle tjenester.

2. IKKE-VERBAL TRAKASSERING:

omfatter visning av pornografiske bilder, inkludert mottak av telefoner, SMS, Chat etc med seksuelt innhold, visning av seksuelle bilder, blotting og liknende, ryktespredning og det å legge ut bilder med seksuelt innhold av personer på internett eller sprer dette via mobiltelefon. Nærgående blikk og kroppsbevegelser kan også betegnes som ikke-verbal trakassering.

3. FYSISK TRAKASSERING:

omfatter all ufrivillig seksuell kontakt som uønsket berøring, klemming og kyssing, voldtektsforsøk og voldtekt. Disse formene for trakassering grenser opp mot seksuelle overgrep og krenkelser og kan straffes etter straffeloven.

SLIK FOREBYGGER DU SEKSUELL TRAKASSERING:

1. Vær bevisst på signaler du sender ut, særlig til mennesker du står i et maktforhold til.
2. Behandle alle med respekt, og avstå fra alle former for kommunikasjon, handling eller behandling som kan oppleves som krenkende.
3. Unngå berøringer som kan oppleves som uønsket.
4. Unngå alle former for verbal intimitet som kan oppleves som seksuelt ladet.
5. Unngå uttrykk, vitser og meninger som omhandler utøveres kjønn eller seksuelle orientering på en negativ måte.
6. Tilstrebe å ha begge kjønn representert i styrer og ledergrupper
7. Arbeidsrelaterte møter bør i størst mulig grad bære preg av en arbeidssituasjon med tanke på sted, tid og deltakere.
8. Vis respekt for hverandres privatliv.
9. Unngå doble relasjoner. Dersom et gjensidig forhold etableres bør situasjonen tas opp og avklares åpent i miljøet.
10. Ikke tilby noe form for motytelse i den hensikt å forlange eller forvente seksuelle tjenester i retur.

HVEM SKAL DET SIES FRA TIL?

Du kan si fra til den som leder den aktiviteten eller lokalarbeidet du deltar i og som har ansvaret for de spørsmål eller personer det gjelder. Hvis informasjonen gjelder en sak som kan involvere ansatte eller ledere i virksomheten, eller du ikke har oppnådd noen reaksjon fra den du første sa fra til, kan du kontakte generalsekretær. Du kan også gå direkte til generalsekretær med varselet ditt. Dersom du er ansatt i IOGT kan du kontakte generalsekretær og/eller verneombud. Gjelder informasjonen en sak som kan involvere generalsekretær og/eller du ikke har oppnådd noen reaksjon fra den du først varslet til, kan du kontakte styreleder.

Dersom du ikke ser mulighet til å si fra gjennom virksomheten, kan du si fra gjennom en fagforening eller andre du har tillit til. Dette vil ofte gjelde om du er i en rekrutteringsprosess eller utenfor et konkret arbeidsforhold.

Straffbare forhold bør meldes til politiet.

REAKSJON

- Tillitsvalgte og ansatte som blir kontaktet om uønsket seksuell oppmerksomhet må ta alle slike henvendelser alvorlig.
- Dersom en tillitsvalgt eller ansatt får kjennskap til at seksuell trakassering forekommer i organisasjonen eller på arrangementer i regi av organisasjonen, må den tillitsvalgte forsøke å hindre at dette fortsetter.
- Den som har vært utsatt for seksuelle overgrep bør motiveres til å anmelde saken. Den bør også sikres støttepersoner i organisasjonen.
- Oppfølging av slike saker må i første rekke ta hensyn til dem som opplever å være utsatt for overgrep. Den utsatte/Varsleren er den svake part, men den som får et varsel, skal også sikres støttepersoner og sikres gjensvarsrett.

IOGTs styre gjennom generalsekretær plikter å forebygge og forhindre at trakassering skjer på arbeidsplassen, jfr. likestillingsloven § 13 25. Generalsekretær skal følge opp informasjonen og undersøke påstandene grundig. Reaksjoner og tiltak som pålegges og innføres skal ha til formål å stanse, forebygge og forhindre ytterligere trakassering. Den som sier fra skal så raskt som mulig få tilbakemelding om hvordan saken er behandlet. Dersom den som sier fra mener virksomheten ikke tar sitt ansvar jfr. likestillingsloven, så kan forholdet meldes til Arbeidstilsynet. Det er rettsvesenet som har ansvar for å avgjøre om eventuelle saker om seksuelle overgrep er i strid med norsk lov. Dette ansvaret skal ikke organisasjonen ta. Det bør derfor i slike tilfeller meldes fra til politiet.

Kontaktinformasjon for IOGTs ansatte og tillitsvalgte finner du på www.iogt.no/kontakt-oss.

SKJENKEKONTROLLØRER I GHANA

Juvente sitt prosjekt **Skjenkekontrollen** har gjort sine første innkjøp utenfor Norge. **Ghana** var første land ut.

AV JAN TORE EVENSEN

Ghana har fått på plass retningslinjer // rundt salg av og reklame for alkohol. Men dette følges i liten grad opp.

I 10 år har Juvente vist gjennom prosjektet Skjenkekontrollen at ungdommer under 18 år får kjøpt alkohol i norske dagligvarebutikker. Selv om antallet har gått litt ned er det fortsatt rundt 30 prosent av butikkene som selger. En streng politikk er ikke nok. Men hva skjer om man gjør det samme i et land hvor ikke en gang politikken er på plass?

REISTE TIL GHANA

Det er hva prosjektleder Iselin Havstein Glover ønsket å se når hun tok med seg en juventer og prosjektet til Ghana i høst. Ghana – et land hvor hun har bodd tidligere, og kjenner godt til de lokale forholdene.

– Landet har nettopp laget en alkoholpolicy, forteller hun.

Så det var rett tid å reise nedover. I samarbeid med IOGT International fant man frem til en av de nyeste medlemsorganisasjonene, Vision for Alternative Development – VALD. – Det er en organisasjon som er basert i hovedstaden, men som har forgreininger nesten over hele landet, forteller Iselin. – De har jobbet mye med tobakk i mange år, og har vært kjempeflinke der. I Ghana er det ikke lov å røyke tobakk på gata. Nå har de begynt å jobbe med mer alkohol, og særlig med promillekjøring. De er veldig ansett i landet og virker veldig profesjonelle.

Selv har Iselin erfaring fra flerkulturelt arbeid og har jobbet i Utdanningshjelpen med prosjekter, nettopp i Ghana. Med seg på laget hadde hun også FORUT og Dag Endal. Tanken

har vært å forsøke skjenkekontroll i to av FORUT sine prosjektland - Sri Lanka og Malawi, før Ghana kom opp som en mulighet.

FLESTE DRIKKER IKKE

- De fleste i Ghana drikker ikke, sier Iselin. - Men det er noen steder - særlig i byene - hvor det er mye drikking. Da vi var i landet hadde vi feltarbeid i noen bydeler i hovedstaden, og da snakket vi med unge som fortalte av rusbruken var veldig på vei opp. Det er mye blandingsbruk, mye cannabis, kodein (hostesaft), preparater og mye alkohol. Tilgangen er stor og det er veldig billig. Samtidig er det masse reklame overalt.

Noen reguleringer finnes. Det er vedtatt en forskrift om at man ikke har lov til å selge til folk under 18 år, men det er ingen sanksjoner om det skjer. Så har man i den nye policyen fått reguleringer på reklame, bl.a skal det ikke sendes livsstilsreklame for alkohol i beste sendetid og alle store reklamefilmer skal godkjennes av et eget organ. – Men det er forskjellige meninger om dette blir fulgt opp eller ikke, sier Iselin.

Situasjonen er altså svært forskjellig fra i Norge. Men i møtet med de ghanesiske ungdommene ser Iselin likhetene. - Det å brenne for en sak er nok veldig likt. Vi fant raskt tonen når vi møtte den andre organisasjonen.

12-ÅRINGER FIKK KJØPT ALKOHOL

Litt overasket ble imidlertid hun og Kim, som også fra med fra Juvente, når de møtte opp. - Vi hadde først en helg med opplæring hvor vi snakket om hva vi gjør, forteller hun. - Så gjennomførte vi en testrunde hvor alt gikk som det skulle. Mange av ungdommene så imidlertid veldig unge ut. Så unge at vi trodde vi måtte endre litt på opplegget. Men det viste seg at de var eldre enn det de så ut som – 15-16 stykker fra 12 til 16 år.

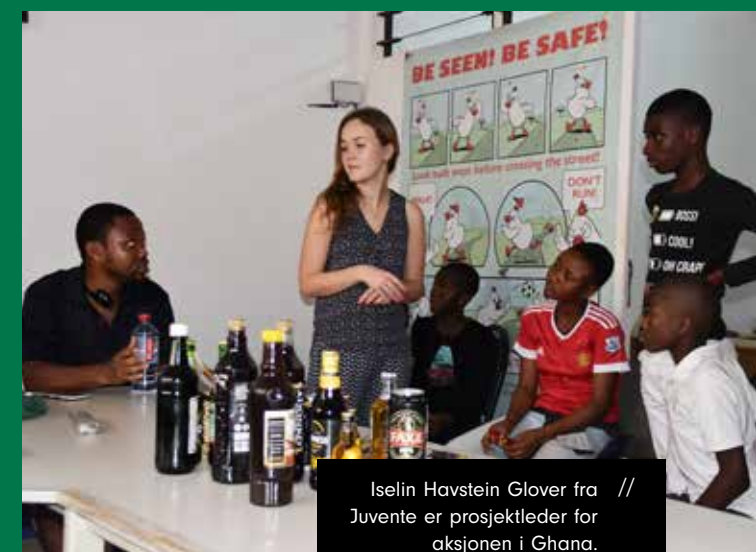
Men også 12-åringer fikk kjøpt uten problemer. Og selvfølgelig var det slik at 16-åringene som så voksne ut fikk kjøpt. Iselin tror at noe av det skyldes at de som selger ikke vet at det er noen aldersgrense. – Og siden alkohol blir betraktet som en vanlig vare så sender man ungene for å kjøpe også. Ofte når det skjer i deres nærmiljø vet man hva slags unger som kommer. De vet om de kan stole på dem. Men nå dro vi ikke i deres egne nabolag, men i andre.

Representanter fra VALD og fra Juvente var også og møtte noen av de som har ansvaret for regulering av alkoholpolitikken. De så utfordringene og at det var behov for å gjøre noe, og de norske erfaringene med reklameforbud var et sted de gjerne ville komme.

VIL FORTSETTE SAMARBEIDET

- Planen nå er å få en tur også til Sri Lanka og Malawi og gjøre

Gruppen fra Vision for Alternative Development som var med på ølkjøpsaksjonen i Ghana.

Iselin Havstein Glover fra Juvente er prosjektleder for aksjonen i Ghana.

samme type aksjoner her, sier Iselin. – Målet må være at dette knyttes sammen over lengre tid, og at vi kan fortsette samarbeidet via IOGT International. Det er et bra nettverk å ha.

Iselin håper at dette er med på å gi Skjenkekontrollen enda mer oppmerksomhet, og at flere juventere kan være med på turene. – Solidaritet er jo en av verdiene våre, sier Iselin, som mener at dette kan føre til et internasjonalt engasjement som stikker litt dypere.

– Dessuten er det spennende å se at metodene fra Skjenkekontrollen også kan brukes andre steder for å fremme en bedre alkoholpolitikk utenfor Norge.

Evaluering av Portugal-modellen

I løpet av denne stortingsperioden vil Stortinget se på endringer av narkotikalovgivningen i Norge. Sentralt står erfaringene fra Portugal, som Aksent har skrevet om tidligere. I Portugal ble bruk og besittelse av illegale rusmidler (opp til og med 10 brukerdoser) avkriminalisert i 2001. Om du tas med mindre enn 10 brukerdoser blir man innkalt til en kommisjon som bestemmer hvordan man går videre.

FÅ STUDIER

Det har blitt gjort få studier på Portugal som forsøker å konkludere når det gjelder utfallet av reformen. Men nå har Rio – rusmisbrukernes interesseorganisasjon, sammen med forskere fra SERAF og Oslo Met basert på 9 studier publisert i akademiske jopurnalister og referanser fra studierapporter gjort en gjennomgang av kunnskapen rundt reformen så langt.

HELHETLIG MODELL

Rapporten konkluderer med at det er umulig å peke på at et spesifikt tiltak har ført til det ene eller andre utfallet. Sannsynligvis er det implementeringen av en helhetlig modell som er ansvarlig for resultatene i Portugal. Rapporten konkluderer også med at en lovendring i Norge sannsynligvis ikke vil utgjøre noen markante endringer som vil redde liv, eller ta svært mange ut av fengsel. Derimot mener forskerne at redusert botelegging vil kunne være med og gi legitimitet til domstolene sett fra brukernes perspektiv fordi henvisning vil være mer i tråd med deres syn på rettferdig behandling.

Les hele rapporten på <https://rio.no/rio-rapporten-portugal-pa-norsk/>

Tung drikking øker risikoen for demens

Centre for Addiction and Public Health i Canada konkluderer i en ny studie med at tung drikking er den viktigste risikofaktoren som kan forebygges for alle typer demens, men særlig demens som rammer personer under 65 år. Forskerne har gjennomgått data over sykehusinnleggelses i Frankrike, og av de 57 000 personene under 65 år som har tegn på tidlig demens hadde majoriteten av de (57 prosent) et høyt alkoholforbruk.

Verdens Helseorganisasjon definerer høyt alkoholforbruk som 60 gram ren alkohol om dagen for menn og 40 gram for kvinner. Dette er henholdsvis fire til fem og tre drinker om dagen (canadiske mål).

REDUSERER LEVEALDEREN

Jürgen Rehn, en av forskerne bak undersøkelsen, sier at AUD (Alcohol Use disorder) i gjennomsnitt reduserer levealderen med mer enn 20 år, og demens er en av hovedårsakene for denne gruppen. Undersøkelsen viste også en klar kjønnsforskjell hvor majoriteten av demens-pasientene var kvinner, men nesten to tredjedeler av personene med tidlig demens var menn.

Alkohol bak hvert tredje tilfelle av ulykker og dødsfall blant barn

Mer enn hvert tredje tilfelle hvor britiske barn skades alvorlig eller dør på grunn av bristende tilsyn eller vold kan knyttes til foreldres drikking.

Det viser en gjennomgang den britiske regjeringen har gjort, som det svenske magasinet Accent siterer. Alkoholmisbruk var en medvirkende årsak i 37 prosent av tilfellene hvor et barn har dødd eller blitt alvorlig skadet etter mishandel eller forsømmelse i perioden 2011 til 2014. Barn som lever sammen med alkoholavhengige foreldre rapporterte at de føler seg sosialt isolert og i liten grad søker hjelp, på grunn av følelser av stigma, skam og skyld.

En talsperson for det britiske Helsedepartementet sier til avisen Guardian at "Vi er klar over påvirkningen som noen foreldres drikking kan ha på deres barn – det er grunnen til at vi er i gang med arbeidet å få i stand en ny strategi for barn av rusmisbrukere, som vil se på hvilken støtte vi kan gi til familier for å takle skader alkohol påfører."

Mennesker som går på pub om morgenen

Øystein Rudningen Skjælaaen har vært mye på pub om morgenen. Men i motsetning til mange av de andre som sitter har han ikke gjort det for å drikke øl, men for å skrive doktoravhandling om de som sitter der.

Gjestene på puben er klar over at det å drikke øl om morgenen er avvikende atferd. Mange kaller seg også alkoholikere, samtidig som de er opptatt av at en kan være alkoholiker på ulike måter. Skjælaaen sier til forskning.no at han har tilbragt nærmere 130 morgener på seks Oslo-puber av typen som åpner klokken åtte eller ni om morgenen.

DET SOSIALE MOTIVERER

I avhandlingen forteller han at morgendrikkere fremholder at en sentral motivasjon for å gå på puben er det sosiale, men fellesskap på morgenpubene tar form på ulike måter. Samtidig har drikkere ulike strategier i konstruksjon av identitet, knyttet til drikkemåter, drikkemønster og drikkemotiver. Det første handler blant annet om ikke å bli for full, i hvert fall ikke tidlig på dagen. Det andre handler om å ha evnen til å ta pauser fra drikkingen. Mange forsøker også jevnlig å ta pauser, for for noen er målet å slutte helt. Det er vanlig å få tilbakefall, og mange klarer aldri å legge bak alkoholen. I avhandlingen løftes kjedsomheten frem som en av truslene i denne prosessen.

Et sammendrag av avhandlingen kan dere lese på <http://www.sv.uio.no/iss/forskning/aktuelt/arrangementer/disputaser/2018/skjaelaen-vitenskapelig-sammendrag.pdf>

KONTAKT IOGT:

Henvendelser vedrørende medlemskap, adresse-endringer
mv. sendes til adressen over, eller på telefon til 23 21 45 80.

For medlemmer og andre frivillige:

INSPIRASJONSKONFERANSE

1.-3. JUNI PÅ IOGT'S FOLKEHØGSKOLE I ÅSANE (BERGEN)

Pris: 600,- alt inkludert*

iogt.no/inspirasjon

En konferanse for engasjerte mennesker fra alle deler av organisasjonen. Få faglig påfyll som er nyttig i ditt arbeid som frivillig i IOGT og kjenn at du er en del av en større enhet.

ANBEFALER NYE MEDLEMMER Å DELTA

Er du nysgjerrig på hva organisasjonen gjør og hvordan du kan bidra. Konferansen er for alle som er eller kanskje kan tenke seg å bli aktive i IOGTs arbeid, og vi legger spesielt til rette for at dere som er nye skal føle dere velkommen i organisasjonen. Konferansen er også åpen for de som vil engasjere seg i vårt arbeid uten å være medlem.

Mulighetene til å være frivillig i IOGT er mange, og på denne konferansen vil alle få relevant påfyll for nettopp sitt engasjement. Det blir en god blanding av seminarer og workshops over et bredt spekter av temaer. Programmet oppdateres fortløpende på: iogt.no/inspirasjon

SMÅKEBITER FRA PROGRAMMET:

WILLY PEDERSEN

Dr. Philos ved universitetet i Oslo og en markant rusforsker både nasjonalt og internasjonalt. Willy Pedersen vil åpne konferansen med et foredrag om ungdom, rus, marginalisering og kriminalitet.

RITA NILSEN

grunnlegger og faglig leder i Stiftelsen Retretten

«Det handler ikke om å slutte å ruse seg, men å finne en mulighet til å slippe...». Hvordan kan vi bidra til at mennesker velger rusfrihet.

INGAR STORFJELL

Fotograf i Aftenposten.

Lær å ta gode bilder og bli med på kickoff for IOGTs fotokonkurranse for alle!

* Deltakeravgiften dekker overnatting på folkehøgskole, måltider, deltakelse på alle aktiviteter og billigste reisemåte.